

بهترین قصه‌های تاریخی تهران جایزه می‌گیرد

صفحه «روایت تهران» که پیش روی شماست، به انعکاس روایت‌های خواندنی تاریخ تهران قدیم و سرگذشت شخصیت‌ها و نامداران، خیابان‌ها و گذرها، واقعه‌های تاثیرگذار و تاریخ شفاهی طهران تعلق دارد؛ با عکس‌های بازمانده از خاطرات تهران دیروز و قصه‌ها و ماجراهای پس پشت این عکس‌ها، شما هم می‌توانید در انتشار این صفحه که متعلق به خود شما و شهر شماست ما را همراهی کنید. «همشهری» بهترین عکس‌ها و قصه‌هایی را که برای ما ارسال می‌کنید با نام خودتان منتشر و به شما «همشهریان همراه» هدیه‌های تقدیم می‌کند.

نشانی و شماره تماس ما: mahaleh@hamshahri.org و ۴۴۴-۳۳۴۵۵

۱۴۶ سال قبل در فروردین ماه ۲۰۰۰ سال در پایتخت به هوا فرستاده شد

پرواز بالن در طهران

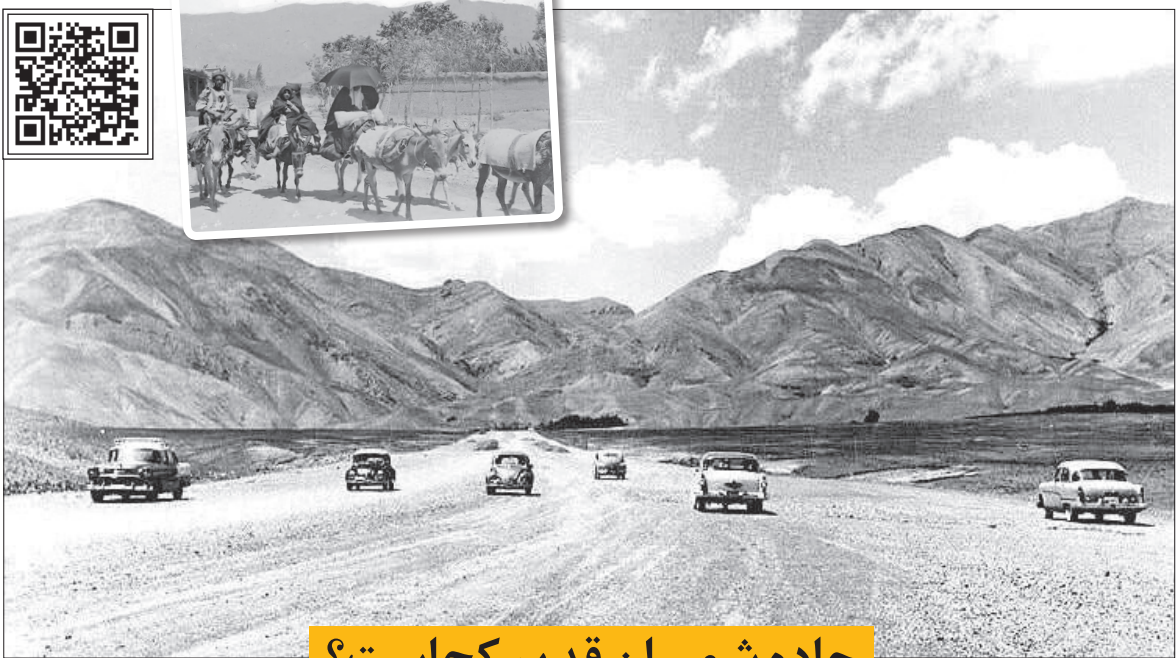
نویسنده: روزنامه‌نگار

بالن هوای گرم در فروردین ماه سال ۱۲۵۶ برای نخستین بار توسط اروپایی‌ها وارد تهران شد. این غولی که به آسمان می‌رفت برای تهرانی‌ها بسیار جالب، عجیب و هیجان‌انگیز بود. به همین خاطر روزی که قرار شد این بالن به آسمان فرستاده شود، جمعیت بسیاری دور تادور آن حلقه بسته بودند و با تعجب گوشه و کنارش را برانداز می‌کردند.

در کتاب «طهران قدیم» جعفر شهری نوشته شده: «چند تن خارجی از اتباع فرانسه در تهران ادعا می‌کنند که چیزی اختراع کرده‌اند که می‌توانند با آن به هوا پرواز کنند و قرار نمایش آن را برای روزی در میدان مشق می‌گذارند و مردم هم که این امر بعد از قصه شاهنامه و هوا رفتن کیکاوس که از دهان نقال‌ها شنیده بودند، برایشان عجیب بوده برای تماشا هجوم می‌برند تا هنگام عمل می‌رسد. فرنگی‌ها چادر برزنتی بسیار بزرگی را بر سر حفره‌ای که قبلاً دستور حفر آن را داده و در آن گاه فراوان انباشته بودند گشوده، اطراف آن را با میخ‌ها و طناب‌های مخصوص به زمین محکم کرده در گاه‌هاش افکنده تا گاه دود کنند و چون دود زیر چادر جمع می‌شود، کم‌کم بالا آمده بزرگ و بزرگ‌تر تا هیولا گرد شده و سرپا می‌شود. آنگاه دهانه‌اش را به هم آورده سبیدی به زیرش بسته، یک نفر در آن می‌رود و در یک لحظه طناب‌های آن را بریده، رهایش می‌کنند و بالن در مقابل دیدگان حیرت‌زده مردم، مسافر را برداشته به هوا می‌برد؛ اما هنوز چند دقیقه از صعود آن نمی‌گذرد که ترکیده، سرنگون شده سرشین آن پخش زمین می‌شود ناصرالدین شاه درباره پرواز نخستین بالن نوشته است: «روز شنبه ۸ ربیع الاول سال ۱۲۹۴ قمری پنج ساعت به غروب مانده دو بالن از جلوخان مدرسه معلم خانه آسمان رفت... بالن اولی قرمز رنگ بود، اما در دو یاغ سه‌ساله مر محو افتاد... بعد بالن سفید بزرگ برش فرنگی یاد شد، ۲ هزار ذرع هم بلکم بیشتر هوا رفت. خیلی خیلی تماشا داد...»

این روایت تهران را با اسکن این کیو آر کد ببینید.

جاده شمیران قدیم کجاست؟

سفر کنند. ساکنان آبادی‌های شمیران هم از این جاده برای دسترسی به دارالخلافه استفاده می‌کردند. جاده شمیران که در دوره قاجار به دلیل تردد اعیان قاجار مورد توجه بود، در دوره پهلوی به دلیل ساخت مراکز اداری و تجاری مهم در حاشیه آن اهمیت پیدا کرد. علیرضا زمانی، تهران‌شناس می‌گوید: «خیابان شریعتی کنونی جاده‌ای بود که از دوره قاجار، دروازه شمال شرقی تهران را به شمیران متصل می‌کرد؛ دروازه‌ای که رو به سوی شمیران داشت و به همین دلیل دروازه شمیران نام گرفت. جاده‌ای هم که شریعتی دیده می‌شود. جاده شمیران، تا اواخر دوره قاجار و اوایل پهلوی جاده‌ای خاکی و البته مستقیم بود که دارالخلافه را به آبادی‌های خوش آب‌وهوای شمیران وصل می‌کرد. بنابراین در ساخت این جاده، رد پای شاهان و شاهزادگان دیده می‌شود که می‌خواستند با آسایش بیشتری به باغ‌ها و عمارت‌های ییلاقی خود در شمیران

خیابان شریعتی که امروز یکی از پررفت و آمدترین خیابان‌های شهر است، روزگاری جاده‌ای خاکی بود و البته نخستین جاده‌ای که از دارالخلافه به سمت شمیران کشیده شد. تهرانی‌ها به این خیابان که انگار از دارالخلافه مستقیم به دل کوه‌ها می‌رفت، جاده شمیران می‌گفتند. از روزگار گذشته جاده شمیران نشانه‌های زیادی نمانده است؛ به جز در ختان بلندلایی که در باغ‌های اطراف جاده شمیران قرار داشت و هنوز هم در حاشیه خیابان شریعتی دیده می‌شود. جاده شمیران، تا اواخر دوره قاجار و اوایل پهلوی جاده‌ای خاکی و البته مستقیم بود که دارالخلافه را به آبادی‌های خوش آب‌وهوای شمیران وصل می‌کرد. بنابراین در ساخت این جاده، رد پای شاهان و شاهزادگان دیده می‌شود که می‌خواستند با آسایش بیشتری به باغ‌ها و عمارت‌های ییلاقی خود در شمیران

راسته تنورسازها

سفرش مغازه‌های کبابی روشن مانده‌اند و تعداد کمی از مشتری‌هایشان، نانواهایی سنتی تهران هستند» این تنورساز قدیمی می‌گوید: «تنورسازها برای تهیه گل تنور و قوام گرفتن آن و چسبندگی آن از ماسه رودخانه، خاک رس، گرد کاه و پشم بز استفاده می‌کردند. این فرمول قدیمی از ۱۰۰ سال قبل به یادگار مانده، اما اکنون در هیچ کارگاهی از کاه و ماسه استفاده نمی‌کنند و همین باعث می‌شود کیفیت تنورها پایین بیاید و عمرشان کم شود.» حاج مصطفی جابه‌جایی تنورها را بخش دشوار کار تنورساز می‌داند و می‌گوید: «در قدیم تنورها را با دست جابه‌جایی می‌کردند. وقتی تنور خشک می‌شد، ۴ نفر از باربرهای قوی هیکل بازار را صدامی کردیم تا آن را بلند کنند و روی گاری بگذارند. موقع پایین گذاشتن تنور، همین تعداد آدم نیاز داشتیم. حالا تنورها را بر چرخ‌های ماشین‌های حمل می‌کنند و به شهرهای مختلف می‌برند.»

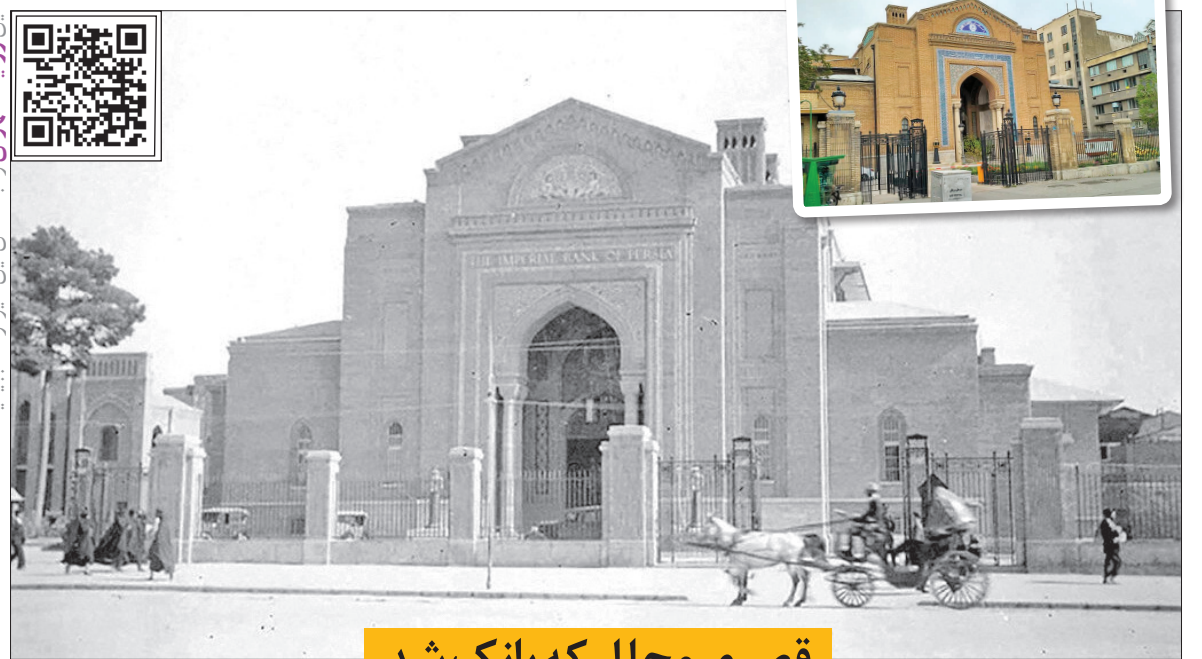
روزی که چندین دور، هر کسی قصد راه‌اندازی نانوايي در محله‌ها را داشت، برای خرید تنور به کوچه «سرپولک» در اواسط خیابان پانزده خرداد می‌رفت؛ کوچه‌ای که بیش از ۱۰۰ سال از شروع به کار تنورسازها در آن می‌گذرد و این روزها تعداد آنها به انگشتان یک‌دست هم نمی‌رسد. کوچه سرپولک در تمام نقاط پایتخت به راسته تنورسازها مشهور بود. کسی از علت حضور و فعالیت تنورسازها در این کوچه خبر ندارد، اما حاج مصطفی امیری که سال‌ها در این حرفه مشغول بوده، می‌گوید: «پدرم از تنورسازهای قدیمی تهران بود. آن موقع فقط ۵ نفر در این شهر تنورساز داشتند که معروف‌ترین آنها جعفر تنورساز و حاج اسماعیل فردحسینی بودند.» این کاسب ۷۵ ساله تعریف می‌کند: «چراغ تنورسازهایی که اکنون در کوچه سرپولک و اطراف شهری فعالیت می‌کنند، با

تکیه دولت؛ نخستین آمفی تئاتر ایرانی

۳ هزار مترمربع مساحت داشت که در ۳ یا ۴ طبقه بنا شده بود. در طبقه اول وزرا و حاکمان ولایات، در طبقه دوم بانوان حرم ساکن می‌شدند که ناصرالدین شاه هم در این طبقه جایگاه داشت و در طبقه سوم هم نقاره‌چی‌ها حضور داشتند. این تکیه با اتفاقات تاریخی نیز پیوند جالبی دارد؛ اینکه جنازه مظفرالدین شاه را قبل از انتقال به عتبات طی مراسمی در تکیه دولت چرخاندند و در سوگ و عزاداری مفصلی گرفتند یا مجلس مؤسسانی که ۱۳۰۴ و ۱۳۰۴ برای برکناری احمدشاه و نشانیدن رضاشاه به حکومت موقت برپا شد در همین تکیه دولت بود. اما سرنوشت تکیه دولت برخلاف بسیاری از بناهای تاریخی از دودمان قاجار فراتر نرفت و پس از روی کار آمدن پهلوی به فراموشی سپرده شد و پس از مخروبه شدن آن در سال ۱۳۲۵ بیشتر عرصه آن را به ساخت شعبه بانک ملی بازار اختصاص دادند.

یحیی ذکاء در کتاب «تاریخچه ساختمان‌های ارگ سلطنتی تهران» تاریخ ساخت تکیه دولت را سال ۱۲۴۸ شمسی نوشته و ساخته شدن آن را به دوستعلی خان معیرالملک و به فرمان ناصرالدین شاه نسبت داده که ۲۰۰ هزار تومان خرج ساخت آن شد. معماری زیبا و منحصر به فرد تکیه دولت در زمان خود موجب شد است برخی از پژوهشگران از آن به عنوان نخستین آمفی تئاتر ایرانی یاد کنند. ساموئل بنجامین، نخستین سفیر ایالات متحده در سفرنامه خود درباره تکیه دولت نوشته است: «تردید نمی‌دارم که اگر این تکیه یا آمفی تئاتر به جای آجر، مانند آمفی تئاترهای روم قدیم از سنگ مرمر هم ساخته می‌شد باز به هیچ وجه بر زیبایی و عظمت آن افزوده نمی‌شد. واقعا توصیف زیبایی طاق‌ها و سردرهای هلالی شکل تکیه امکان پذیر نیست.» این تکیه حدود

قصری مجلل که بانک شد

بازرگانی ایران خودنمایی می‌کند، ابتدا توسط میرزا قهرمان امین لشکر، که درباریان ناصرالدین شاه قاجار و داماد مظفرالدین شاه، به عنوان قصری مجلل ساخته شد و به این دلیل که نتوانست پول کامل ساخت عمارت را پرداخت کند ناچار به فروش آن شد و بعدها نخستین بانک ایران با عنوان بانک شاهی و پس از آن بانک بازرگانی ایران در آن مستقر شد. این بنا تاریخی که میراث ارزشمند باقی‌مانده از بناهای میدان توپخانه قدیم است، دارای طرحی یگانه بوده و استفاده از عناصر تزئینی معماری ایران، همانند کانسازی در نیم گنبد سردر ورودی، کاشی کاری و گچ‌بری را می‌توان از ویژگی‌های برجسته آن شمرد. همچنین وجود ستون‌های رفیع در فضای داخلی بانک شاهنشاهی ایران و تلفیق هنرمندانه آن با دوره‌های تیزه‌دار و استفاده از چوب در پوشش سقف، ترکیبی موزون را پدید آورده است.

بانک تجارت که امروزه در ضلع شرقی میدان امام خمینی (ره) به جای بانک شاهی نخستین یکی از بناهای مهم این میدان است. این بانک در سال ۱۳۰۶ قمری برابر با ۱۲۶۷ شمسی تأسیس شده و در تاریخ ۱۲ بهمن ۱۳۸۱ با شماره ثبت ۷۴۴ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است. بانک شاهی که امروزه به عنوان موزه بانک تجارت شناخته می‌شود، نخستین بانکی بود که حکومت وقت می‌خواست به عنوان نماد اقتصاد و بانکداری دوران رضاخانی بسازد، بنابراین باید یکی از بهترین ساختمان‌های میدان توپخانه از آب درمی‌آمد. بانک شاهی قرار بود امروزی باشد، اما نشانه‌های از گذشته نیز ساخته شده است. کتیبه لاجوردی سردر ورودی آن با عنوان بانک

این روایت تهران را با اسکن این کیو آر کد ببینید.

این روایت تهران را با اسکن این کیو آر کد ببینید.

این روایت تهران را با اسکن این کیو آر کد ببینید.

این روایت تهران را با اسکن این کیو آر کد ببینید.